

8. Nizshe F. *Mi mifology* // Nizshe F. *Izbr. proizv.* в 3 т. / Sost. A. A. Zharovsky. Predisl. F. Zelinskiy. — М.: REEL—book, 1994. — Т. 3. *Filosofiya v tragicheskuyu epohu*.

9. Strahov N. N. *Borba s Zapadom v nashey literature* / N. N. Strahov. — Spb.: Tipografija brat'ev Panteleevykh, 1882. — 286 s.

10. Florovsky G. V. *Puti russkogo bogosloviya*. — 4-e izd. / G. V. Florovsky. — Parizh: UMSA—PRESS, 1988. — 599 s.

11. Halapsis A. V. *Postneklasicheskaya metafizika istoriyi: monografiya* / A. V. Halapsis. — Dnepropetrovsk: Innovatsiya, 2008. — 278 s.

12. Yaspers K. *Nizshe i hristianstvo: Per. s nem. T. U. Boroday* / K. Yaspers. — М.: Medium, 1994. — 114 s.

13. Camus A. *Essais. Bibliotheque de la Pleiade* / A. Camus. — P.: Minuit, 1965. — 1349 p.

Yemelyanova N. N., PhD., Professor of the Chair of Philosophy, Donetsk National University (Ukraine, Donetsk), fianu@telenet.dn.ua

March of history and a problem of philosopher's responsibility

In the article was made an attempt to define the principle measures of philosopher's responsibility for March of history in the context of correlations between past, present and future. The philosophical and historical conceptions of thinkers who were connected with social violence in the 20th century have been analyzed. It was proposed to limit philosopher's responsibility by the historical time in which he formulated his ideas (that were later interpreted in different ways dependently of the world-view positions of later authors).

Keywords: history, philosophy of history, interpretation, philosopher, responsibility, human, society.

Емельянова Н. Н., доктор философских наук, профессор кафедры философии, Донецкий национальный университет (Украина, Донецк), fianu@telenet.dn.ua

Ход истории и проблема ответственности философа

Осуществляется попытка определить принципиальные границы ответственности философа за ход истории в контексте соотношения прошлого, настоящего и будущего. В рамках этой проблемы анализируются философско-исторические концепции мыслителей, с которыми связывается насильственный путь истории XX века. Предлагается ограничение ответственности философа историческим временем, в котором он генерирует свои идеи, неоднозначно трактующиеся, в свою очередь, интерпретаторами в зависимости от их мировоззренческих предпочтений.

Ключевые слова: история, философия истории, интерпретация, философ, ответственность, человек, общество.

* * *

УДК 111.852

Журба М. А.,

доктор філософських наук, завідувач кафедри філософських та гуманітарних дисциплін, Інститут хімічних технологій Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля (Україна, Рубіжне), zna_3@rambler.ru

КРАСА ЯК АБСОЛЮТНА ЦІННІСТЬ: ЛАБИРИНТИ ІМПЕРАТИВНОСТІ

Показано, що наслідки дії естетичного імперативу виявляються в різноманітних проявах життєдіяльності людини. Тому виникає об'єктивна необхідність зведення усіх цих проявів до спільної основи, до природи естетичного імперативу і вироблення механізму його дослідження. Доведено, що розгляд мистецтва, як ефективного механізму впливу на емоційний стан і ціннісні орієнтації особистості має давні традиції, проте, воно не може бути єдиною моделлю в дослідженні естетичних явищ, особливо тих, які виходять за його межі. Показано, що естетична імперативність за своєю суттю діє як вимога, воління до здійснення і реалізації естетичного в діяльності і поведінці людини. Встановлено, що особливість естетичної імперативності полягає в тому, що почуття "іншого" сприймається як власні. Тобто, коли людина діє не лише з власних потреб, уявлень та бажань, а виходячи з трансперсональних почуттів та воління, які стають її внутрішньою потребою і необхідністю їх реалізації.

Ключові слова: краса, істина, естетична імперативність, цінність, людина.

Вплив краси на людину пов'язаний з глибоким переживанням радості, натхнення, душевним підйомом і задоволенням. Це обумовлює його цінність для людського життя. Розкриття, пізнання краси світу, створення і

утвердження її в житті сприяє розвитку творчої активності людини. Прекрасне, проникаючи в глибини людської особистості, сприяє формуванню її високих почуттів. Звідси витікає значення прекрасного в етичному вихованні особистості, її цінних орієнтацій. Ще Платоном помічено, що краса є, ніби саяво Істини. Цей постулат вплив в ідеї калокагатії [1, с. 491–557], де поєднується добре і прекрасне, як два схили однієї гори, завдяки чому людина має нагоду підноситися: "На вершині цього синтезу, ... добре і прекрасне стає предметом споглядання, їх живий симбіоз виражає повноту буття і породжує красу" [2, с. 5]. Проте в буденному житті людина мало рефлексує над красою і забуває, що світ чарівний, а так само в існуючій можливості підноситися в плінні та суєтності свого буття. У християнській естетичній думці це називається ухиленням від істинного шляху або гріхом. Але світ влаштований таким чином, що рано чи пізно обставини, в яких живе людина: культурні, соціальні, економічні, політичні тощо, — змусять людину згадати про те, що необхідно повернутися до істини.

Не дарма істина є однією з найважливіших цінностей у людському житті. А як можна людині повернутися до істини? Якщо наслідувати Платона, а потім християнську естетику, повернутися до істини означає звернутися до краси: "У отців божественна Краса — категорія основоположна, біблійна і богословська; виходячи з неї, краса світу постає наче богословською реальністю, трансцендентною якістю буття, аналогом істини і добра" [2, с. 31]. Тому людина немов би "вростає" в об'єктивно прекрасне, котре саме в процесі формування людини було сприятливим для неї. Це її "спорідненість" з прекрасним і пояснює, чому людина і її життя, кінець кінцем, — вищий критерій краси: "Прекрасне прямує нам назустріч, стає інтимним, близьким, поріднюється із самою природою нашого буття" [2, с. 25].

Як не здивуватися проникливості М. Чернишевського, який стверджує, що "прекрасне є життя, і найближчим чином, життя, що нагадує про людину і про людське життя" [3, с. 75]. Отже, можна припустити, що в основі світу — в його структурах, природних, суспільних, духовних — лежать два механізми: перший механізм — це краса, а другий механізм — це той, що примушує людину рано чи пізно згадувати про красу і діяти в логіці краси. Чому виникає такий механізм? Що він собою являє і як діє на людину? Це ті питання, на які орієнтовано дане дослідження.

На нашу думку, механізм, який зоорієнтовує до краси, виникає тому, що людина володіє свободою волі. Проте дуже часто людина обирає шлях, який веде її до задоволення в першу чергу біологічних потреб, і саме в цьому сенсі людина втрачає свою свободу, уподібнюється тварині і нічим не відрізняється від неї. Більш того, обираючи шлях, як вказав В. Маяковський, "протоптанней и легче" [4, с. 349], людина іноді чинить гірше за тварину, прагнучи діяти в логіці фізичної і економічної доцільності. Але якби людина діяла тільки відповідно цій логіці, людство давно б виродилось. Тому є механізми, які примушують людину діяти ніби парадоксальним чином, відступаючи від логіки економічної і природної доцільності. Перш за все, це є естетичні імперативи.

У всіх проявах естетична імперативність є, з одного боку, дуже важливою, може, навіть фундаментальною, з іншого боку, вона прихована за багатьма явищами. Тому виникає необхідність досліджувати все різноманіття модусів естетичної імперативності в життєдіяльності людини.

Одним із видів прояву естетичного імперативу є мова: сама по собі як носій культури, як засіб комунікативності і як знаряддя мислення [5]. Скажімо, мовна картина світу, якою володіє людина, модулює для неї і певну картину естетичного світу. Адже, людина сприймає світ і обставини, які знаходяться в ньому, через мову, через осмислення. Тому мова, як дифракційна решітка, є наше сприйняття світу. Але в цьому сприйнятті присутній і естетичний імператив, оскільки мова не просто спонукає нас “бачити світ”, а бачити його насамперед прекрасним: “Сотри случайные черты – и ты увидишь: мир прекрасен” [6, с. 274] (О. Блок). Що означає – стерти випадкові риси в світі? Це означає – узагальнити, побачити в розмаїтті єдине.

Найяскравіше естетична імперативність виявляється в релігійних переживаннях людини. Саме тут дух краси, слово краси, творіння як краса з’єднується в єдине. І до цього приєднується й переживання величного, яке включає в себе страх і тремтіння віруючої людини перед духом божим. Якщо царство досягається, як краса, то третя іпостась пресвятої трійці являється ніби як дух краси. Як говорив Ф. Достоевський, що Святий Дух є безпосереднє розуміння краси. А краса є безпосереднє розуміння святого духу.

Певною мірою естетична імперативність осмислювалась в художній і філософсько-теологічній літературі як ідея образу світла. Що ж таке світло в поетичній картині світу? Це не просто краса, а краса, що осяє все і примушує нас діяти в “логіці світла”. У художньому образі в поетичній картині світу втілено, на наш погляд, метафоричний прояв естетичної імперативності у вигляді світла. Дайте більше світла! “Це особливість, – як відзначає О. Галімова, – провідна роль образів світла і мотиву світла як формуюча ... простір зовнішній і внутрішній” [7]. Але це не тільки образ, в якому присутній образ світла, а це образ, який примушує, тобто має імперативність саме так фіксувати світ. Наочним прикладом цього є оповідання Р. Бредбері “Усмішка”, коли навіть відхилення від образу світла, краси надало імперативний поштовх до її повернення.

Роль об’єктивно прекрасного, особливо мистецтва, у формуванні гармонійно розвиненої особистості обумовлюється, перш за все, його впливом на внутрішні механізми людської психіки. Прекрасне, мистецтво на- снажене надзвичайно повною інформацією щодо змісту, значення для людини, тобто є естетично активним в процесі сприйняття: “Мистецтво є особливим суспільним механізмом залучення до певного способу життя. Воно є складовим елементом способу життя, до того ж елементом “наскрізним”, тобто таким, що пронизує всі його сфери, і тому спілкування з ним прискорює адаптацію особи до нових соціально-економічних, культурних умов” [8, с. 2].

Сприймаючи дійсно прекрасне, людина не залишається простим споглядачем. Вона при цьому вимагає для себе нової інформації, яку жадає засвоїти, переробити. Явища і предмети навколишнього світу,

оцінювані як прекрасне, перетворюються в її свідомості в об’єкти емоційного віддзеркалення. Це є істотним моментом у виникненні мотивів людської діяльності. Емоції виступають як імпульс (імператив) і напрям подальшого пошуку інформації, стимулюючи роботу мозку.

Проте, об’єктивна краса в світі розмита і не завжди чітко виявляється, тому завдання і призначення художньої літератури і мистецтва полягає у тому, щоб в цьому світі виокремити і подати красу в концентрованому вигляді. Мистецтво завжди є концентрація краси. Художній образ є виокремлення краси зі всього світу, більш того, іноді навіть в потворному мистецтві вміє віднайти красу.

Але постмодерністське мистецтво, на наш погляд, не завжди виконує цю роль, внаслідок чого людина втрачає можливість “відточувати” око і бачити красу, вона, навпаки, сегментує світ [9–10], і будь-яка емоція сприймається як мета мистецтва. Однак, справжнє мистецтво не “спекулює” на емоціях. Справжнє мистецтво, як і естетичний імператив, завжди “працює на піднесення”. Хоча є, звичайно, імперативи антиестетичні, які працюють на вульгаризацію. Вони виявляються у кінцевому рахунку у тому, що людина розлучається з красою, погоджується з потворним, а істину замінює неправдою: “Краса буває брехлива, і за її чарівністю може сховатися аморальність і вражаюча байдужість до істини” [2, с. 29].

Постмодернізм починає розхитувати основи мистецтва і залучає його до умов семибального шторму: “Соціокультурна трансформація, що відбувається в Україні і в усьому світі, викликаючи кризу традиційної естетичної свідомості, вимагає певних кореляцій в системі естетичних категорій, в методології естетичного пізнання” [11, с. 1]. Тому виникає проблема зберегти усталеність, утримати біфуркаційні процеси, не втратити орієнтири, а ці орієнтири – естетична імперативність.

Мабуть найтривожнішим свідомством деградації людини стало нищення її духовного начала, того самого начала, що “збирає” і випрямляє людину як духовну істоту. Симптоми кризи, на наш погляд, проявляються у неможливості утримати себе (людини) як цілісності і реалізувати у повній мірі повноту своєї присутності в світі. Людина розпалася, редукувалася до суб’єкта, втративши свою цілісність, свій цілісний образ, ставши без-образним, потворним. Ці, а також й інші причини надають питанню естетичної імперативності в життєдіяльності людини особливої актуальності. Адже, зараз “технічний чинник стає детермінуючим не лише щодо соціальних і природних процесів, а й змінює місце людини у світі та світ самої людини” [12, с. 1]. Тому в дослідженнях, що проводяться, вчені намагаються знайти такі імперативи, принципи людського співтовариства, які зберігають людину. Так, під поняттям “імператив людської життєдіяльності” Ю. Кам’янська пропонує розуміти “гіпотетичний світоглядно-регулятивний принцип соціального розвитку, який діятиме як нормативний чинник життєдіяльності людини, що визначає форми відношення людини до самої себе, до суспільства, до природи” [12, с. 9].

Можна виокремити низку видів прояву імперативності в людському житті. Так, вищезазначе-

ний сучасний український вчений Ю. Кам'янська виділяє цілий ряд таких орієнтуючих принципів: екологічний імператив як базовий принцип виживання людства, імператив економічного балансу, імператив незаангажованості науки, імператив толерантності; встановлення значення імперативності дії "етнічного", як позитивно консервативного показника культурного поступу, імператив рівноцінності культур [12–15]. В. Товарниченко досліджує імператив наукової раціональності і розглядає його як "умову пізнавальної діяльності й організації наукового тексту, наукова раціональність характеризується установкою на адекватне збагнення реальності, що відбувається в результаті вирішення дослідницьких задач, при збереженні безперервності наукового знання" [16, с. 1]. Розглядаючи молодіжну контркультуру, І. Сухина констатує, що "інтерпретація екологічного імперативу молодіжної контркультури як універсального етичного (ціннісно–світоглядного) орієнтиру життєдіяльності сучасної людини дозволяє визначити оптимістичну перспективу культурно–історичного розвитку, невід'ємну від процесу гармонізації глобальної системи взаємозв'язків "людина–природа" [17, с. 2]. Тож, постановка проблеми екологічного імперативу відкриває можливість аналізу естетичного імперативу в молодіжній контркультурі.

В багатьох творах художньої літератури також можна знайти приклади художнього дослідження різних проявів імперативності людської життєдіяльності. Проблеми екологічного імперативу в життєдіяльності людини знаходять місце в художній літературі: в романах Л. Толстого "Воскресіння", Л. Леонова "Руський ліс" та ін.

Таким чином, імперативність пронизує всі прояви людської життєдіяльності. Так існує імперативність у мові у вигляді граматичних конструкцій (наказовий спосіб), можна досліджувати етичний імператив (І. Кант, Н. Гартман, Е. Еріксон), імперативність юридичну та імперативність права, але найбільш прихованою і, на наш погляд, наймогутнішою і важливішою для людини є імперативність краси, сліди якої виявляються в різноманітних естетичних відносинах людської практики (екологічної, релігійної, економічної, політичної, дизайнерської, інженерної, технічної, рекламної тощо). Виникає необхідність зведення всіх цих проявів, модусів естетичної імперативності до загальної підстави, тобто до необхідності визначити її природу і дослідити механізм дії на людину. Слід розглянути у феноменологічному вияві естетичну імперативність, яка регулює людську поведінку і виконує орієнтуючу, направляючу і обмежуючу функції, та дослідити її на сутнісному рівні.

Естетична імперативність розглядається не тільки як щось таке, що має відношення до мистецтва, але й з іншим смисловим навантаженням, що свідчить про метаморфози мистецтва, обумовлені проявами соціальної активності, пов'язані з його буттям. Сьогодні межі мистецтва істотно розширюються (як було відмічено вище), що приводить до необхідності розробити нові підходи до дослідження перспектив, що склалися для людини. Художня практика вийшла сьогодні за межі мистецтва, що проявляється в тенденції перетворення мистецтва у масове виробництво естетичних і квазіестетичних

цінностей. Ця обставина зумовила необхідність змістовної рефлексії даного феномена.

В естетичній теорії розгляд мистецтва як ефективного механізму формування та підтримання цілісності людського буття має давні традиції і займає пріоритетне місце в наш час: "Нестабільність, невизначеність, непередбачуваність існування людини в сучасному світі перетворюють адаптаційну функцію мистецтва на найбільш актуальну, головна мета якої – гармонізація відносин людини зі світом" [13, с. 1]. Але, як відзначає Т. Домбровська, мистецтво не може слугувати єдиною моделлю в дослідженні естетичних явищ, особливо тих, які виходять за його межі, а так само формує концепцію, згідно якої естетика – це не тільки теорія мистецтва, але й одна з форм суспільної свідомості: "Тлумачення естетики як науки про естетичну свідомість принципово міняє підхід, але не збавляє від необхідності дослідження традиційної мистецтвознавчої проблематики, не знижує статус мистецтва в естетичній свідомості, не зменшує його ролі в житті суспільства та індивіда" [18, с. 1]. Ми поділяємо погляд Т. Домбровської, що такий підхід, з одного боку, "відкриває перспективу дещо розширити межі даної науки з врахуванням теоретичного осмислення та включення в її сферу ряду явищ та процесів нової історичної реальності, які не піддаються науковому аналізу шляхом установлених стереотипів традиційного мистецтвознавчого стилю мислення" [18, с. 2], з іншого, – дає можливість по-новому подивитися на сучасні естетичні процеси, які відбуваються наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть.

У естетичній теорії надається увага, в основному, двом функціям мистецтва: пізнавальній і виховній [8, с. 2]. На нашу думку, в дослідженні світоглядно–регулятивних принципів людської життєдіяльності, зокрема естетичної діяльності [19] в "буферній зоні", яку визначає В.Товарниченко як простір між природо–науковою раціональністю і раціональністю в традиційному гуманітарному знанні [16], необхідно виділити третю метафункцію – імперативну, яка забезпечує перехід краси з одного стану в інший, де змінюються її грані, а постійним і незмінним є абсолют, серцевина як "трансформація краси, зміна її граней постає єдністю диференціацій і набуває діалектичного розвитку" [20], механізми якої прив'язують людину до естетичних ідеалів і цінностей. На нашу думку, розгляд цього підходу допоможе частково вирішити проблему сутності естетичного імперативу і уточнити сутність природи краси.

Таким чином, естетична імперативність за своєю природою діє у вигляді вимоги, "воління" до здійснення і реалізації естетичного в діяльності і поведінці людини. Особливість естетичної імперативності полягає в тому, що почуття, уявлення "іншого" сприймається як його власні. Тобто, коли людина діє не з власних потреб, уявлень та бажань, а виходячи з трансперсональних почуттів та волінь, які стають її внутрішньою потребою і необхідністю їх реалізації (А. Білий, С. Булгаков, В. Бичков, І. Ільїн, Н. Лосський, Д. Мережковський, В. Розанов, Вол. Соловйов, П. Флоренський, С. Франк, Ф. Шиллер та ін.). Зв'язуючою ланкою і основою цього процесу, як зазначає Г.–Г. Гадамер, є прекрасне, що розділяє ідеальне і реальне [21, с. 280], і вийти за межі

мистецтва та почати творити саме життя людей і все буття за естетичними законами (теургічний процес, на думку В. Бичкова [22]), – ще мало досліджена проблема в естетичній теорії.

Список використаних джерел

1. Лосев А. Ф. Калокагатия / А. Ф. Лосев // История античной эстетики. Итоги тысячелетнего развития. – Кн. 2 / худож.-офор. Б. Ф. Бублик. – Х. : Фоллио; М. : ООО Издательство АСТ, 2000. – 688 с. – (Вершины человеческой мысли).
2. Евдокимов П. Искусство иконы. Богословие Красоты / П. Евдокимов; пер. з фр. иеромонаха Дмитрия (Захарова), Е. Л. Майданович. – М. : Христианская жизнь, 2005 – 383 с.
3. Чернышевский Н. Г. Избранные эстетические произведения / Н. Г. Чернышевский. – М. : Наука, 1974. – 550 с.
4. Маяковский В. В. Сочинения : в 2 т. / [сост. Ал. Михайлова; вступ. ст. А. Метченко; прим. А. Ушакова]. – М. : Правда, 1987. – Т. 1: Я сам стихотворения мое открытие Америки. – 1987. – 765 с.
5. Соловьев С. “Язык. RU” / С. Соловьев // Новый берег. – 2007. – № 18. – [Электронный ресурс] – Режим доступа до журн. : <http://magazines.russ.ru/bereg/2007/18/be25.html>.
6. Блок А. Собрание сочинений : в 6 т. / [редкол. : М. Дудин и др.]. – М. : Художественная литература, 1980–1981. – Т. 2: Стихотворения и поэмы 1907–1921 / [сост. и примеч. Вл. Орлова]. – 1980. – 427 с.
7. Галимова Е. Образ света в русской поэтической категории мира / Е. Галимова // Русское воскресенье: литературная страница. – [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.voskres.ru/literature/critics/galimova1.htm>
8. Меднікова Г. С. Ціннісно-адаптаційний потенціал мистецтва постмодерну в аспекті неklasичної естетики : автореф. дис. ... д. філос. наук : спец. 09.00.08 “Естетика” / Меднікова Галина Сергіївна. – К., 2005. – 36 с.
9. Журба М. А. Девіртуалізація віртуального: на вершині падіння : монографія / Журба М. А. – Луганськ : Вид-во “Ноудіж”, 2013. – 349 с. : бібліог. 423 назв.
10. Журба М. А. Векторна сегментація культури: метафізичний аспект // Микола Журба / Філософські дослідження : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Луганськ : Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2012. – Вип. 15. – С. 57–65. – 0,5 друк. арк.
11. Петрухина Е. В. Русская языковая картина мира и православное сознание / Елена Петрухина // Православное информационное агентство. Русская линия.
12. Кам’янська Ю. В. Імперативи людської життєдіяльності у техногенній цивілізації : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.03 “Соціальна філософія та філософія історії” / Кам’янська Юлія Володимирівна. – Львів, 2005. – 20 с.
13. Кам’янська Ю. В. Імперативні засади людської життєдіяльності у техногенній цивілізації / Ю. В. Кам’янська // Філософський вісник : тези звіт. наук. конф. філос. фак-ту. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – Вип. 2. – С. 70–72.
14. Кам’янська Ю. В. Етнічний та техногенний виміри культурного поступу / Ю. В. Кам’янська // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. Львів. філіалу Української академії державного управління при Президентові України. – Львів : ЛФ УАДУ Кальварія, 1999. – Вип. 1. – С. 191–202.
15. Кам’янська Ю. В. Філософія техніки: спроба класифікації / Ю. В. Кам’янська // Людинознавчі студії. зб. наук. праць ДДПУ ім. І. Франка. – Дрогобич : Вимір, 2000. – Вип. 2. – С. 144–153.
16. Товарниченко В. О. Імператив і модули сучасної наукової раціональності : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.01 “Онтологія, гносеологія, феноменологія” / Товарниченко Володимир Олександрович. – Сімферополь, 2004. – 20 с.
17. Сухина І. Г. Екологічний імператив контркультури в контексті проблеми відношення людини до природи : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.04 “Філософська антропологія, філософія культури” / Сухина Ігор Григорович. – Сімферополь, 2004. – 20 с.
18. Домбровська Т. І. Естетична свідомість (філософсько-методологічний аналіз) : автореф. дис. ... д. філос. наук : спец. 09.00.94 “Естетика” / Домбровська Тамара Іванівна. – К., 1995. – 48 с.
19. Рубан О. М. Естетична діяльність: вияв унікальності особистості : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.08 “Естетика” / Рубан Олександр Миколайович. – К., 1997. – 18 с.
20. Бабушка Л. Д. Краса як абсолютна цінність: історико-

естетичний аналіз : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.08 “Естетика” / Бабушка Лариса Дмитрівна. – К., 2003. – 15 с.

21. Гадамер Х. Г. Актуальность прекрасного / Х. Г. Гадамер. – М. : Искусство, 1991. – 367 с.

22. Бычков В. В. Русская теургическая эстетика / В. В. Бычков. – М. : Ладомир, 2007. – 743 с.

References

1. Losev A. F. Kalokagatiya / A. F. Losev // Istoriya antichnoy estetiki. Itogi tyisyacheletnego razvitiya. Kn. 2 / Hudozh. – ofor. B. F. Bublik. – H. : Follio; M. : OOO Izdatelstvo AST, 2000. – 688 s. – (Vershinyi chelovecheskoy mysl).i).
2. Evdokimov P. Iskusstvo ikony. Bogoslovie Krasoty / P. Evdokimov; per. z fr. ieromonaha Dmitriya (Zaharova), E. L. Mайдanovich. – M. : Hristianskaya zhizn, 2005 – 383 s.
3. Chernyishevskiy N. G. Izbrannyye esteticheskie proizvedeniya / N. G. Chernyishevskiy. – M. : Nauka, 1974. – 550 s.
4. Mayakovskiy V. V. Sochineniya : v 2 t. / [sost. Al. Mihaylova; vsup. st. A. Metchenko; prim. A. Ushakova]. – M. : Pravda, 1987. – T. 1: Ya sam stihotvoreniya moe otkrytie Ameriki. – 1987. – 765 s.
5. Solovov S. “Yazyik. RU” / S. Solovov // Novyyi bereg. – 2007. – № 18. – [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu do zhurn. : <http://magazines.russ.ru/bereg/2007/18/be25.html>.
6. Blok A. Sobranie sochineniy : v 6 t. / [redkol. : M. Dudin i dr.]. – M. : Hudozhestvennaya literatura, 1980–1981. – T. 2: Stihotvoreniya i poemy 1907–1921 / [sost. i primech. Vl. Orlova]. – 1980. – 427 s.
7. Galimova E. Obraz sveta v russkoy poeticheskoy kategorii mira / E. Galimova // Russkoe voskresene: literaturnaya stranitsa. – [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu : <http://www.voskres.ru/literature/critics/galimova1.htm>
8. Mednikova G. S. Tsinnisno-adaptatsiyniy potentsial mistetstva postmodernu v aspekti neklasichnoyi estetiki : avtoref. dis. ... d. fil. nauk : spets. 09.00.08 “Estetika” / Mednikova Galina Sergiyivna. – K., 2005. – 36 s.
9. Zhurba M. A. Devirtualizatsiyavirtualnogo: na vershini padinnya : monografiya / Zhurba M. A. – Lugansk : Vid-vo “Noulidzh”, 2013. – 349 s.: bibliog. 423 nazv.
10. Zhurba M. A. Vektorna segmentatsiya kulturi: metafizichniy aspekt // Mikola Zhurba / Filosofski doslidzhennya : zb. nauk. prats. Shidnoukrayinskogo natsionalnogo universitetu imeni Volodimir Dalja. – Lugansk : Vid-vo SNU im. V. Dalja, 2012. – Vip. 15. – S. 57–65. – 0,5 druk. ark.
11. Petruhina E. V. Russkaya yazykovaya kartina mira i pravoslavnoe soznanie / Elena Petruhina // Pravoslavnoe informatsionnoe aginstvo. Russkaya liniya.
12. Kam'yanska Yu. V. Imperativi lyudskoyi zhittediyalnosti u tehnogenniy tsivilizatsiyi : avtoref. dis. ... kand. fil. nauk : spets. 09.00.03 “Sotsialna filosofiya ta filosofiya istoriyi” / Kam'yanska Yuliya Volodimirivna. – Lviv, 2005. – 20 s.
13. Kam'yanska Yu. V. Imperativnizatsadi lyudskoyi zhittediyalnosti u tehnogenniy tsivilizatsiyi / Yu. V. Kam'yanska // Filosofiyskiyvisnik: tezi zvit. nauk. konf. fil. fak-tu. – Lviv : LNU im. I. Franka, 2005. – Vip. 2. – S. 70–72.
14. Kam'yanska Yu. V. Etichniy ta tehnogenniy vimiri kulturnogo postupu / Yu. V. Kam'yanska // Aktualni problemi derzhavnogo upravlinnya : zb. nauk. pr. Lviv. filialu Ukrayinskoyi akademiyi derzhavnogo upravlinnya pri PrezidentUkrayini. – Lviv : LF UADU Kalvariya, 1999. – Vip. 1. – S. 191–202.
15. Kam'yanska Yu. V. Filosofiyatehniki: sproba klasifikatsiyi / Yu. V. Kam'yanska // Lyudinoznachchi studiyi. zb. nauk. prats. DDPU im. I. Franka. – Drogoibich : Vimir, 2000. – Vip. 2. – S. 144–153.
16. Tovarnichenko V. O. Imperativ i modusi suchasnoyi naukovo-yoyi ratsionalnosti : avtoref. dis. ... kand. fil. nauk : spets. 09.00.01 “Ontologiya, gnoseologiya, fenomenologiya” / Tovarnichenko Volodimir Oleksandrovich. – Simferopol, 2004. – 20 s.
17. Suhina I. G. Ekologichniyimperativ kontrkulturi v konteksti problemi vdnoshennya lyudini do prirodi : avtoref. dis. ... kand. fil. nauk : spets. 09.00.04 “Filosofska antropologiya, filosofiya kulturi” / Suhina Igor Grigorovich. – Simferopol, 2004. – 20 s.
18. Dombrovska T. I. Estetichna svidomist (filosofsko-metodologichniy analiz) : avtoref. dis. ... d. fil. nauk : spets. 09.00.94 “Estetika” / Dombrovska Tamara Ivanivna. – K., 1995. – 48 s.
19. Ruban O. M. Estetichna diyalnist: viyav unikalnosti osobistosti : avtoref. dis. ... kand. fil. nauk : spets. 09.00.08 “Estetika” / Ruban Oleksandr Mikolayovich. – K., 1997. – 18 s.
20. Babushka L. D. Krasa yak absolyutna tsinnist: istoriko-

21. Gadamer H. G. Aktualnost prekrasnogo / H. G. Gadamer. – M. : Iskustvo, 1991. – 367 s.

22. Byichkov V. V. Russkaya teurgicheskaya estetika / V. V. Byichkov. – M. : Lodomir, 2007. – 743 s.

Zhurba M. A., doctor of philosophical sciences, associate professor, head of the department of philosophical and humanitarian disciplines of the Institute of Chemical Technologies of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Ukraine, Rubizhne), zna_3@rambler.ru

Beauty as an absolute value: labyrinths of imperativeness

The article shows that the consequences of the effects of aesthetic imperative become apparent in various manifestations of human activity. Therefore there is an objective need of combining of all these manifestations to a common basis, to the nature of the aesthetic imperative and to the development of the mechanism of its research. It is proved that the consideration of art as an effective mechanism of influence on the emotional state and valuable orientations of a person has long traditions, however, it can't be the only model in the research of the aesthetic phenomena, especially those which go beyond its limits. It is shown that the aesthetic imperativeness in its essence acts as a requirement, a wish to implementation and realization of aesthetic in human activity and behaviour. It is established that the feature of aesthetic imperativeness is that the feeling of the "other" is perceived as one's own. That is, when a person acts not only for his own needs, ideas and desires, and proceeding from transpersonal feelings and wishes, which become his internal needs and necessity of their realization.

Keywords: beauty, truth, aesthetic imperativeness, value, human.

Журба Н. А., доктор философских наук, заведующий кафедрой философских и гуманитарных дисциплин, Институт химических технологий Восточноевропейского национального университета им. Владимира Даля (Украина, Рубежное), zna_3@rambler.ru

Красота как абсолютная ценность: лабиринты императивности

Показано, что последствия воздействия эстетического императива проявляются в разнообразных проявлениях жизнедеятельности человека. Поэтому возникает объективная необходимость возведения всех этих проявлений к общей основе, к природе эстетического императива и выработки механизма его исследования. Доказано, что рассмотрение искусства как эффективного механизма влияния на эмоциональное состояние и ценностные ориентации личности имеет давние традиции, однако, оно не может быть единственной моделью в исследовании эстетических явлений, особенно тех, которые выходят за его пределы. Показано, что эстетическая императивность по своей сути действует как требование, волеие к осуществлению и реализации эстетического в деятельности и поведении человека. Установлено, что особенность эстетической императивности заключается в том, что чувство "другого" воспринимается как собственное. То есть, когда человек действует не только из собственных потребностей, представлений и желаний, а исходит из трансперсональных чувств и волеий, которые становятся его внутренней потребностью и необходимостью их реализации.

Ключевые слова: красота, истина, эстетическая императивность, ценность, человек.

* * *

УДК 130.2:336.741

Петренко Г. С.,
аспірант кафедри філософії, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), Online797@ukr.net

ГРОШІ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ: АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Досліджується проблема "грошей" у вимірах культури. Аналізуються економічні функції грошей та їх обумовленість позаекономічними факторами. Зосереджується увага на взаємодіюванні понять "ціни" і "цінностей" грошей та їх вплив на самовизначення людини. Підкреслюється формування в даному вимірі нового соціокультурного простору життя людини.

Ключові слова: культура, гроші, ціна, вартість, цінність, цивілізація, духовність, етика, користь.

Економічні функції грошей в своїй єдності дають загальне уявлення про їх роль в суспільному відтворенні. Але в процесі розвитку товарно-грошових відносин не лише ускладнюються її функції, а й з'являються нові в нових формах та ознаках. За своїм місцем і значенням в економічному процесі і товарному обміні гроші завжди виступали в ролі специфічного товару, який реалізовує свої потенції загального еквіваленту в своїх функціях. Специфіка грошей полягає в безпосередній належності

до життєвого світу людини, який є системою соціальних відносин, соціокультурних комунікацій, сфери цінностей. В силу чого гроші виходять за межі економіки в сферу соціокультурного життя, перетворюючись на об'єкт філософського аналізу.

Феномен грошей постійно перебуває в полі уваги економістів, фінансистів, політиків. З часу ствердження економічних пріоритетів соціально-культурного життя гроші стали об'єктом аналізу філософських дискурсів Г. Зіммеля, Ф. Гаска, Дж. М. Кейнса, М. Фрідмана, В. Ільїна, З. Скринник, Т. Смовженко та ін. Значне методологічне значення для усвідомлення культурного смислу грошей мають роботи І. Єскевич, В. Базилевича, Ю. Осипова, А. Гальчинського та ін.

Однак, не дивлячись на численні дослідження теоретичних і практичних аспектів даної проблематики, в науковій літературі не склався підхід до виявлення культурно-ціннісного смислу грошей та його ролі в самовизначенні людини.

У статті поставлено за мету узагальнити основні дискурси стосовно культурного смислу грошей та поглибити розуміння їх ціннісних смислів в контексті самовизначень людини в умовах глобальних викликів сучасної цивілізації.

За своїм призначенням гроші виступають в товарному обігу як засіб реалізації вартості. Саме ця функція забезпечує товарну масу необхідним матеріалом їхньої вартості. Міра вартості – це функція, в якій гроші забезпечують вираження і вимір вартості товарів, надаючи їм форму ціни. "Все і вся в економіці "грошово оцінено" – суб'єктами, спільнотою суб'єктів, структурою суб'єктів, оцінено в боротьбі і змаганні оцінок, їх взаємовідповідності та взаємопроникненні, суперечках і згоді, війні та мирі" [7, с. 6], – вказує Ю. Осипов. Вартість не виробляється, а стверджується, в тому числі і в процесі виробництва благ. "Все, що потрібно економіці, або економічному процесу, обов'язково оцінюється, а оцінка здатна враховувати все що потрібно, що впливає на саму оцінку: затрати вартості (грошей) і неважливих елементів та факторів, також оцінених і огрошовлених; корисність; рідкість; унікальність, відтворюваність; стан пропозиції і попиту, їх динамічне співвідношення; силу влади; культурні переваги; психологічні мотиви; взагалі, все, що завгодно" [7, с. 6–7]. Отже, функціональне призначення грошей як міри вартості нероздільно пов'язане з категорією "ціни", що є грошовим вираженням вартості товару. Поняття "ціни" з необхідністю обумовлює "оцінку", "оцінювання" і, в кінцевому рахунку, "цінність", що є однією з найважливіших категорій культури. А разом з ним – створювати відповідну систему цінностей. В силу чого економічна роль грошей як міри вартості виходить далеко за межі надання всім товарам однакової форми ціни, набуваючи суспільного значення.

Виконуючи функцію "засобу обігу", гроші виступають як посередник в обміні товарів і забезпечують їх продуктивну діяльність. Функція грошей як засобу обігу завжди поєднується із попередньою функцією як мірою вартості. Тільки в єдності вони дають абстрактну визначеність категорії грошей, що безпосередньо реалізується у сфері обміну. У "функції нагромаджен-